

propuste mogao bi i popraviti u sljedećim izdanjima edicije. Često autor sam poduzima anketiranja nastavnika i učenika. Izdavači bi također radije ulazili u neke promjene s relevantnim povratnim informacijama. Jedna sistematska evaluacija posebno je korisna nastavnicima početnicima, pa i ostalima, u razmjeni iskustava i provjeri vlastitih sudova. Jer, ako i ne izabire između više udžbenika, svaki nastavnik nalazi se pred izborom obilja sadržaja koje mu nudi suvremeni udžbenik. Tako se upravo nastavniku dodjeljuje i najteži posao u vrednovanju i procjenjivanju udžbenika. Dok u onoj prognostičkoj fazi stručnjaci imaju pravo i obavezu da svoja prosuđivanja izvode uglavnom s gledišta vlastitog područja specijalnosti, nastavnik u svom procjenjivanju mora misliti na sve faktore koji utječu na funkcioniranje i efikasnost nastave.

Stoga nam se činilo da sljedeći članak s analitičkim tablicama, iako prenesen iz jedne drukčije prakse i uz sve ograde koje iznose i sami autori, može količinom svojih podataka pomoći u tom složenom poslu. Posebno bi bilo dobro ako bi poslužio i kao poticaj da nastavnici, konzultirajući se u nekim elementima i s učenicima, češće iznesu svoje sudove, bilo prilikom okupljanja sustručnjaka, bilo objavljivanjem u stručnoj literaturi.

Maria Cecilia Bertoletti, Patrick Dablet

UDŽBENICI I NASTAVNI MATERIJALI ZA UČENJE FRANCUSKOG KAO STRANOG JEZIKA

Skica za tabelarnu analizu

Le français dans le monde, br. 186. 1985, Hachette/Larousse, Paris.

naslov originala:

Manuels et matériels scolaires pour l'apprentissage du F. L. E. Ébauche d'une grille d'analyse

Čini se da korisnost školskog udžbenika danas više nitko ne osporava.* Polemike su stigle do vrhunca u prvoj polovici sedamdesetih godina, kada su se udžbenici osuđivali, katkada i neopozivo, i kada se težilo da se zamijene samostalnim materijalima kao što su dnevna štampa, časopisi ili materijali koje su zamislili sami nastavnici.

Takva kretanja, ako i jesu pridonijela nekim inovacijama, didaktičkim i izdavačkim, uskoro su zaustavljena zbog potrebe nastavnika da navedene samostalne materijale upotpune izborom jednog "dobrog" udžbenika. Međutim, izbor takvog udžbenika danas je težak zadatak, posebno za francuski kao strani jezik, zbog "bujanja" novih metoda (od kojih su neke "sklepane" na brzinu) i složenosti analize koju valja poduzeti da bi se iz nje vjerodostojno prosudilo. Takva analiza zahtijeva ustvari različite kompetencije, koliko na planu lingvistike (opće lingvistike, psiho i sociolingvistike), toliko i na planu metodologije (od pedagoških teorija u didaktici

* Ta korisnost je i manifestno priznata, između ostalog i u jednom anketiranju nastavnika stranih jezika u regiji Pavia u Italiji (1983). Na uzorku od 277 nastavnika samo 5 % smatra da udžbenik nije nikad potreban.

stranih jezika do modaliteta izvođenja predloženih vježbi). Pred implikacijama koje određuju funkcioniranje nastave, nastavnici su, kada je riječ o izboru udžbenika, često, manje ili više, nepripremljeni. Zapravo, može se utvrditi određeno pomanjkanje radova koji se odnose na analizu metoda (nastavnih materijala – op. prev.) u nastavi stranih jezika, ali i manjak sugestija za suvremenije sistematske analize. Upravo takav relativan manjak doveo je i do izrade tablica koje se ovdje predstavljaju.

Tabelarna analiza: karakteristike

Iako opterećena stanovitim fundamentalno teorijskim mjestima i njima odgovarajućim praktičkim parametrima, želja je da ova tabelarna analiza, prije svega, bude dovoljno jasno i kompletno sredstvo koje može informirati o složenosti skupa problema s kojima se jedna precizna analiza didaktičkih materijala može suočiti. U tu svrhu ova je analiza zamišljena u dva smjera promatranja: u smjeru analize činjenica – **faktična analiza** – (bazirana na uočavanju kriterija za razlikovanje pojedinih metoda, i to, što je više moguće, objektivno) i u smjeru **vrednovanja/prosuđivanja** načina njihove realizacije.

Zbog preglednosti prijedlog naše analize grupiran je u pet parcijalnih tablica koje se odnose na sljedeće aspekte:

- A – Presentacija materijala
- B – Sadržani nastavni materijali
- C – Lingvistički sadržaji
- D – Pojmovno–tematski sadržaji
- E – Vrednovanje znanja i ispitni zadaci.

Također se nastojalo da svaka od tablica vizualizira istovremeno i analizu činjenica (faktičku analizu) i vrednovanje/prosuđivanje za svako od pet spomenutih područja promatranja. Osim toga, u ovih pet posebnih tablica morala bi biti sadržana i logika jedne cjelovite tablice, te bi se iz njih mogla i izvesti. Ove tablice, naime, slijede poredak koji ide od globalnog prema specifičnom, i to od pregleda sadržajnog oblikovanja pod A do sve preciznijih i detaljnijih elemenata sadržaja u četiri sljedeće tablice.

Pristup: funkcionalni

Jasno je da jedna analiza/vrednovanje nastavnih materijala ne može ostati izolirani fenomen. To je samo jedna od etapa onog pristupa koji je S. Moirand** okvalificirala "funkcionalnim", koji nastavniku napokon daje ulogu potpunog kreatora nastavnog procesa i u izboru nastavnih materijala. Polazeći od inventara potreba svojih učenika, na njemu je da izbor udžbenika uklopi u vlastitu pedagošku koncepciju ili da ga prilagođuje svojim pogledima, čitavim slijedom zahvata koji zadiru u određivanje ciljeva učenja, u izvanpedagošku analizu materijala, u izbor sadržaja i progresije – da bi došao do konkretnih aktivnosti u nastavi stranih jezika.

Ove tablice, dakle, valja shvatiti kao općenite i relativizirane. S jedne strane, samo je po sebi jasno da se ne mogu smatrati nekom završenom i zatvorenom cjelinom – iz svake rubrike može se izvuci koliko god se želi novih, odvojenih, samostalnih pravaca promatranja koji su u funkciji potreba svakog nastavnika. Nadalje, faktička sekcija može biti analizirana odvojeno od sekcije u kojoj se

** Sophie Moirand, poznata francuska teoretičarka nastave stranih jezika.

vrednuje. S druge strane, možda je najbolje polazište iz konteksta (od inventara potreba korisnika i definicije ciljeva nastave stranog jezika), na što same ove tablice stalno i navode.

A. Prezentacija materijala

Faktički opis	Vrednovanje/procjenjivanje
<p>1. IDENTIFIKACIONA KARTICA</p> <p>1.1. naslov</p> <p>1.2. autor(i)</p> <p>1.3. izdavač(i)</p> <p>1.4. datum 1. izdanja</p> <p>1.5. broj knjiga (tomova)</p> <p>1.6. broj stranica</p> <p>1.7. cijena</p>	<p>1. PREZENTACIJA</p> <p>1.1. komercijalna privlačnost naslova – koje konotacije sugerira</p> <p>1.2. kvaliteta, stupanj privlačnosti s obzirom na</p> <ul style="list-style-type: none"> – format – oblikovanje stranice: <ul style="list-style-type: none"> grafizmi tipografska raznolikost ikonografija (slikovni materijal)
<p>2. DOPUNSKI MATERIJALI</p> <p>Postoji</p> <p>2.1. metodički priručnik</p> <p>2.2. priručnik (knjiga) za nastavnike</p> <p>2.3. materijali za učenika (priručnik za učenika, radna bilježnica, slikovnica, bilježnica sa zadacima, testovi)</p> <p>2.4. audiovizualni materijali (magnetofonska vrpca, ploče, kasete, dijafilmovi, dijapozitivi, flanelograf, zidne slike, grafofolije, videokasete, diskete, itd.)</p>	<p>2. PROCJENJIVANJE CJELINE</p> <p>2.1. usklađenost pojedinih dopunskih materijala</p> <ul style="list-style-type: none"> a) jednih s drugima međusobno b) s izloženim ciljevima nastave <p>2.2. upotrebljivost – stupanj usklađenosti sa službenim ograničenjima (broj sati i frekvencija predavanja, posjedovanje opreme, broj učenika u odjeljenju, programi i službeni ispiti)</p> <p>2.3. spretnost rukovanja (format, knjiga je u karticama i sl.)</p> <p>2.4. raspoloživost: <ul style="list-style-type: none"> – da li se na tržištu pojavio sav materijal uz udžbenik istovremeno </p>

Faktički opis	Vrednovanje/procjenjivanje
<p>3. PREDGOVOR U UDŽBENIKU ILI PRIRUČNIKU ZA NASTAVNIKE</p> <p>Daje indikacije:</p> <p>3.1. o publici kojoj je namijenjen</p> <p>3.2. o dobi</p> <p>3.3. o stupnju poznavanja stranog jezika</p> <p>3.4. o trajanju tečaja i tjednoj satnici</p> <p>3.5. o ciljevima i zadacima:</p> <p>a) općim</p> <p>b) lingvističkim</p> <p>c) kulturološkim</p> <p>3.6. o metodološkom stavu</p> <p>3.7. o odnosu na službeni nastavni program (tamo gdje takvi postoje)</p>	<p>3. PREDGOVOR UDŽBENIKA ILI PRIRUČNIKA ZA NASTAVNIKE</p> <p>3.1. bogatstvo</p> <p>3.2. potreba</p> <p>3.3. jasnoća</p> <p>3.4. efikasnost</p> <p>3.5. kreativna poticajnost</p> <p>3.6. podudarnost iznesenih načelnih stavova (s obzirom na ciljano publiku, na metodologiju itd.) i stvarnog sadržaja materijala</p> <p style="margin-left: 150px;">} — uputa</p> <p style="margin-left: 150px;">} — sugestija</p> <p style="margin-left: 150px;">} — objašnjenja</p>
<p>4. STRUKTURA UDŽBENIKA</p> <p>4.1. strukturiran je:</p> <p>a) kao skup nastavnih jedinica (nastavne cjeline)</p> <p>b) ima jedinice za ponavljanje</p> <p>c) višezivorna je cjelina</p> <p>4.2. a) broj nastavnih jedinica (ili poglavlja) i nastavnih cjelina</p> <p>b) broj jedinica u svakoj cjelini</p> <p>c) predviđeno trajanje obrađivanja svake jedinice</p> <p>4.3. ima:</p> <p>a) tematsko kazalo (leksičko, pojmovno), funkcionalno, fonetsko i dr.</p> <p>b) rječnik udžbenika</p> <p>c) gramatičke tablice</p> <p>d) pojmovne i tablice funkcija</p>	<p>4. STRUKTURA</p> <p>4.1. organizacija je više:</p> <p>— gramatička/strukturalna</p> <p>— pojmovna/funkcionalna</p> <p>— tematska</p> <p>— situacijska</p> <p>— usmjerena na specifične praktičke potrebe</p> <p>4.2. progresija je uglavnom:</p> <p>a) linearna</p> <p>b) s ponavljanjima u grupama/spiralna</p> <p>c) monolitna i ograničavajuća</p> <p>d) modularna</p> <p>4.3. cijeli obrazovni projekt je usmjeren više na:</p> <p>a) metodu</p> <p>b) učenika</p>

B. Sadržani nastavni materijali

Faktički opis			Vrednovanje/procjenjivanje		
TIPOLOGIJA	PREZENTACIJA	IZVORI	FUNKCIJA SLIKE	RAZNOLIKOST KODA	STAV PREMA
a) stripovi	Kromatizam: a) crno-bijelo b) boja	Dokumenti su: a) izvorni (autentični)	a) semantička (za razumijevanje)	a) jezični registri - formalni govor	a) humoru b) igri c) pustolovini, nape- tosti
b) vinjete		b) prerađeni (filtrirani)	b) situacijska	- neformalni - argotički	d) neobičnom
c) fotografije	Zrno: a) mat b) sjajno	c) izrađeni	c) kulturološko-etnografska	b) stilovi: - žurnalistički - politički - književni	
d) crteži			d) pomoć u provjeravanju (samoprovjeravanju)	- crkveni - znanstveni - tehnički - trgovački - pismovni - drugi	
e) montaže crtež/fotografija			e) dekorativna	c) geografski kriteriji: regionalne varijante	
f) reklamne slike					
g) ostalo					
govoreni i pisani oblici	DIMENZIJE		KVALITETA SNIMKE		ADEKVATNOST
- dijalozirani: intervju, razgovori	a) dugačko b) srednje c) integralni tekst		a) rečenični tok		raznolikosti u kodu i stilovima
- nedijalizirani: pripovijedanje, pisma,	d) odlomci		b) izgovor c) intonacija d) razumljivost e) šumovi		a) u odnosu na sudionike u komunikacijskom procesu

komentari, opisi	govorni dio je: a) napisan b) nije na- pisan				(međusob- ni odnosi sociokultu- roloških ka- rakterizacija sudionika i konteksta)
a) literarni tekstovi – priče – romani – kazalište – pjesme b) šansone c) članci iz štampe d) pisma e) reklamne poruke f) formulari g) prospekti h) ostalo	pisani dio je: a) snimljen b) nije sni- mljen		P I S A N I	Povezanost: (slikovnog, govornog i pisanog materijala) a) velika b) povre- mena c) nejasna – ishitre- na d) nikakva	b) u odnosu na cilj i zadatke nastave

C. Jezični sadržaji

Faktički opis	Vrednovanje/procjenjivanje
1. LEKSIK	1. LEKSIK
1.1. raspoređivanje određenog broja novih leksema u svaku jedinicu	1.1. kriteriji izbora leksema a) frekvencija b) raspoređivanje c) pristupačnost d) rentabilnost (ekonomičnost) e) kontrastivna složenost f) funkcionalne potrebe
1.2. da li je taj broj ujednačen po nastavnim cjelinama	1.2. načini razumijevanja leksema a) prijevod na materinski jezik b) parafraza na stranom jeziku c) pomoću slika d) pomoću konteksta e) sinonimima/paronimima f) formalnom kategorizacijom (derivacija, sufiksacija, itd.)
	1.3. adekvatnost leksičkog inventara cilju i zadacima nastave

Faktički opis	Vrednovanje/procjenjivanje
<p>2. FONETIKA</p> <p>2.1. proučavanje</p> <p>a) fonema</p> <p>b) prozodičkih elemenata (ritam, naglasak, intonacija)</p> <p>2.2. daju se</p> <p>a) objašnjenja</p> <p>b) fonetska transkripcija</p> <p>2.3. prezentacija problema je</p> <p>a) integrirana</p> <p>b) nije integrirana</p> <p style="margin-left: 150px;">{ — izolirano — kontekstualizirano</p> <p style="margin-left: 150px;">{ u nastavnu jedinicu</p>	<p>2. FONETIKA</p> <p>2.1. adekvatnost</p> <p>a) sadržaja</p> <p>b) tipa prezentacije</p> <p>c) progresije</p> <p style="margin-left: 150px;">{ u odnosu prema ciljevima i zadacima nastave</p>
<p>3. GRAMATIKA</p> <p>3.1. ima</p> <p>a) shema</p> <p>b) strukturne tablice</p> <p>c) drugih načina preglednog prezentiranja</p> <p>3.2. objašnjenja</p> <p>a) na materinskom jeziku</p> <p>b) na stranom jeziku</p> <p>3.3. tipovi prezentacije (pristup)</p> <p>a) kontrastivan (materinski/strani jezik)</p> <p>b) induktivan</p> <p>c) deduktivan</p>	<p>3. GRAMATIKA</p> <p>3.1. procjenjivanje</p> <p>a) stupnja zatvorenosti strukturnog repertoara</p> <p>b) valjanosti kriterija u izboru tog repertoara</p> <p>c) valjanost načina prezentacije u funkciji cilja i zadataka</p>
<p>4. VJEŽBE (navesti brožčani i tipološki pregled traženih operacija)</p> <p>4.1. fonetske vježbe</p> <p>a) slušno razabiranje</p> <p style="margin-left: 20px;">— fonetsko</p> <p style="margin-left: 20px;">— intonativno</p> <p>b) fonetske korekcije</p> <p>c) korekcije u ritmu i intonaciji</p>	<p>4. VJEŽBE</p> <p>4.1. operativna dominantna</p> <p>a) automatizacija (drill)</p> <p>b) razumijevanje jezičnih zakonitosti</p> <p>c) vježbe zamke</p> <p>d) objašnjavanje postupka (objašnjava učenik)</p> <p>e) poticanje kreativnosti</p>

Faktički opis	Vrednovanje/procjenjivanje
<p>4.2. morfosintaktičke i semantičke vježbe</p> <ul style="list-style-type: none"> a) ponavljanje/prepričavanje b) formulacije odgovora/pitanja c) dopunjavanje d) zamjenjivanje elemenata e) preinake f) kombiniranje elemenata g) integracije/povezivanje rečenica h) pisanje govorene poruke (diktat) i) prijevodi (na materinski i sa njega) j) sažimanja k) pisanje sažetaka <p>4.3. izražavanje/komunikacija</p> <ul style="list-style-type: none"> a) vođeno/poluvođeno/slobodno izražavanje b) uloge, simulacije c) intralingvalno preoblikovanje (razlike u registru) d) razumijevanje, globalno/detaljno e) rješavanje problema f) vađenje podataka/vođenje bilješki g) shematizacija podataka <p>4.4. ostalo</p>	<p>4.2. načini rada</p> <ul style="list-style-type: none"> a) stimulus <ul style="list-style-type: none"> ograničava donekle ograničava ne ograničava b) izvedba <ul style="list-style-type: none"> – jasnoća – isključivost c) realiziranje vježbi <ul style="list-style-type: none"> – teškoće/efikasnost u odnosu na progresiju u nastavi i na implicitni ili iskazani cilj – stupanj teškoće izazvan kod učenika ako su vježbe raspoređene na 4 vještine – razumijevanje govora, govor/izražavanje, razumijevanje pisanog, pismeno izražavanje – u kvantiteti – raznolikosti prema – progresiji <p style="text-align: right;"> } uputa primjera } nastavnoj jedinici i cjelini </p>
<p>5. PEDAGOŠKO OBLIKOVANJE</p> <p>5.1. načini rada koji prevladavaju</p> <ul style="list-style-type: none"> a) individualni pristup b) rad u parovima c) rad u grupama <p>5.2. načini ispravljanja zadataka</p> <ul style="list-style-type: none"> a) kolektivno – ispravlja nastavnik b) individualno – ispravlja nastavnik, učenik ili u grupi 	

Faktički opis	Vrednovanje/procjenjivanje
5.3. upute su a) na stranom jeziku b) na materinskom jeziku	

D. Pojmovno–tematski sadržaji

Faktički opis	Vrednovanje/procjenjivanje
<p>dati pregled tema, pojmova i jezičnih funkcija koje se izučavaju ako autor nije dao svoju rekapitulativnu shemu</p>	<p>1. SOCIOKULTURNI SADRŽAJI</p> <p>1.1. status</p> <p>a) eksplicitan (u posebnom dijelu)</p> <p>b) implicitan (uklopljen u nastavnu cjelinu)</p> <p>1.2. reprezentativnost sadržaja</p> <p>a) aktualizirano</p> <p>b) u stereotipima/ne stereotipizirano</p>
	<p>2. KARAKTERI ODNOSA MEĐU LICIMA</p> <p>2.1. psihološki</p> <p>a) opušteni/prijateljski/dobro-namjerni</p> <p>b) neutralni</p> <p>c) napeti/konfliktni/neprijateljski</p> <p>2.2 sociološki</p> <p>a) tipovi odnosa</p> <ul style="list-style-type: none"> – hijerarhizirani – familijarni – profesionalni – prema zakonima grupe
	<p>3. SOCIOKULTUROLOŠKE KARAKTERISTIKE SUDIONIKA</p> <p>a) dob</p> <p>b) profesija</p> <p>c) društvena sredina</p>
	<p>4. ADEKVATNOST</p> <ul style="list-style-type: none"> – izabраниh tema – pojmovno/funkcionalna

E. Vrednovanje znanja / ispitni zadaci

Faktički opis	Vrednovanje/procjenjivanje
1. Sadrži tekstove/zadatke	1. Zadaci s obzirom na
1.1. tipovi a) prognostički b) dijagnostički c) kontrolni d) samovrednujući	a) validnost b) vjernost c) raznolikost d) frekvenciju i potrebe e) lakoću – ispravljanja – provođenja
1.2. Zadaci a) objektivnog karaktera b) subjektivnog karaktera	
2. Sadrži sheme i dokimološke upute (daje instrumente za obradu zadataka i ocjenjivanje rezultata)	2. praktična korisnost dokimoloških uputa

Prevela: Nataša Benini

BIBLIOGRAFIJA

Raspoložive analitičke tablice

1. R. L. Allwright, *What do we want teaching materials for?* in "English Language Teaching Journal" 3, 1-6. oct. 1981.
2. M. C. Bertolotti, G. Gemmo Duse, *Analisi del manuale e del materiale didattico*, Lingue e nuove didattice, oct. 82.
3. G. Bonfadini, *Un modello di analisi per le grammatiche scolastiche*, in M. Amble (ur.) *Insegnare la lingua, Quale grammatica?* B. Mondadori, 1982.
4. F. de Angelis, *L'insegnante e il libro di testo*, in AAVV *L'insegnamento delle lingue straniere*, SEI, 1967.
5. L. Mariani, *Evaluation coursebooks* in "Modern English Teacher", 8. 1. 1980.
6. W. F. Mackey, *Language teaching analysis*, Longman, 1965.
7. M. H. Morel, V. de Nuchèze, F. L. E.: *Méthodologie et matériel didactique?* CUEF-CDF, Université de Langues et Lettres de Grenoble, 1982. (umnoženo)
8. G. Porcelli, *Un approccio all'analisi del libro di testo*, in "Lingue e civiltà", aprile 1981.
9. C. A. Tucker, *Evaluating beginning textbooks*, in "English Teaching Forum", XIII, 3/4, 1975.
10. *Analyse de manuels: i — description, ii — analyse des contenus*. Grupni rad. Stage de formation de formateurs, Frascati, avril 1978. (umnoženo)